Bild-Nr.: JG1074-1-01-0002-0001 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0002-0002 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

כלל-ביבליאָטעק

ח. נ. ביאַליק.

פון צער און צאָרן

אין שחיטה-שטאָט
דאָס לעצטע וואָרט.

כלל-פארלאג
בערלין 1922-תרפ"ב

Klal-Verlag / Berlin SW 68 / Verlängerte Charlottenstr. 1b

Jud. Germ.
1074

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0003-0003 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

Copyright by Klal-Verlag, Berlin, 1922.

Klal-Druckerei, Berlin

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

די פּאָעמע „אין שחִיטָה־שטאָט“, וואָס ווערט דאָ פאָרגעלעגט דעם לעזער, האָט דער פּראָפעסער, אונזער נאַציאָנאַל־פּאָעט ח. נ. ביאַליק, אַליין איבערגעזעצט פון אונזער נאַציאָנאַל־שפּראַך העברע־איש*) אויף אונזער פאָלקס־שפּראַך, אויף פּראָסט אידיש.

אין יאָר 1903, נאָך דעם ערשטען קישינעווער פּאָגראָם, וואָס האָט אָנגעמאַכט אין יענער צייט אַזאַ רַעַש אין דער וועלט, איז דער אידישער פּאָעט געקומען אין „שחִיטָה־שטאָט“ צו זעהן מיט זיינע אויגען און „אָנטאַפּען מיט זיינע אייגענע הענט“ די אַלע פאַרבליבענע סימָנים פונם שרעקליכען חורבן. ער שפּאַנט אויף די חורבות, קריכט דורך די בוידימער, דורך די לעכעריגע דעכער, און קוקט זיך איין אין די אַלע שוואַרצע לעכער, אומעטום וואו עס „שוועבט נאָך איצט אַרום דער טויט־שרעק און פּאַכעט מיט אַ קאַלטען שוואַרצען פליגעל און פרירט די וואָרצלען פון די האָר אין קאָפּ“. פון אַלע לעכער זעהט ער אויגען, שטומע אויגען, קוקען — דאָס קוקען די נְשָמות פון קְדושים און מאָנען נאָר און פרעגען אָהן לָשון: „פאַר וואָס? פאַר וואָס? און נאָך אַמאָל פאַר וואָס?“ דער גרינער שפּין, דער לעבעדיגער עֵדות, אויפן שחיטה־בוידעם, דערצעהלט אים די שרעקליכע מַעֲשות, און פאַרן פּאָעטס אויגען שטעלען זיך פאָר מוֹרָאדיגע בילדער. „וואָס לעכערען דיין קאָפּ, פאַרברענען דיר דיין מֹחַ און טויטען דיר אייביג דיין נְשָמָה“. און ער, דער פּאָעט, נעמט נישט מאַכען קיין „קלאָג־לידער“, גיסען טרערען אויף די אידישע צָרות. זיין גרויס הארץ פילט, אַז ווידער אַמאָל וויינען, מוסיף זיין נאָך אַ נייע „קינה“ צו אונזערע אַלטע קינות—הייסט נאָר „פאַרשוועכען“ דאָס אומגליק, וואָס דאַרף פאַרבלייבען „אומבאַקלאָגט

*) געווען געדרוקט מיטן פאַרשטעלטען נאָמען „משא נמירוב“ אין זשורנאַל „הזמן“ (אין יאָר 1904) און אין יאָר 1906 אַרויסגעגעבען מיטן נאָמען „בעיר ההרגה“, צוזאַמען מיט נאָך צוויי „צאָרן־לידער“, אין אַ באַזונדער ביכעל „משירי הזעם“.

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0004-0005 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

לדורות"... און דער גרויסער, טיפער „צַעַר" גיסט זיך דאָס מאָל אַרויס, ווי אַ הייס־פייערדיגע לאַווע, פונם פּאָעטס זידענדיגער נְשָׁמָה, צונויפגעמישט מיט שטורעמדיגען גאַל־ביטערען „צאָרן"...

גרויס איז דער צאָרן פונם פּאָעט אויף דער קאַלטבלוטיגער שיינער פריהלינגס־נאַטור אין די שחיטה־טעג, אויפן ליכטיגען הימעל, וואָס לאַכט אויס די אומגליקליכע, אויף דער זון, וואָס „גיסט־אויס אומפאַרשעמט ווי תָּמִיד פאַר יעדער שוועל, פאַר יעדער טיר, איר שפּילליכט און וואַרפט אַרויס איר גאָלד פאַר די חֲזִרים". אויף דער אויבערשטער מאַכט, וואָס האַלט זיך ווי אַ יורד — און מער פון אלס אויף זיינע געפאַלענע ברידער, „חַשְׁמוֹנָאִים'ס יוֹרְשִׁים, די אייניקלעך פון אייביגע קְדוֹשִׁים, וואָס האָבען אין יענעם שחיטה־טאָג זיך אויסבאַהאַלטען אין יעדער לאָך צו דריי מִנְיָנִים און גרויס געמאַכט גאָטס נאָמען"... דער צַעַר פון חִלוּל־הַשֵּׁם, פון פאַרשוועכען דעם כָּבוֹד פונם אידישען פאָלק און מאַכען אים צו שאַנד, — אָט דער גרויסער שמערץ פילט אָן דעם פּאָעטס נְשָׁמָה מיט גאַל און גיסט און זיין צאָרן פלאַקערט אויף ווי פלאַם־פייער. אֱמֶת, אין דער זעלבער צייט איז שטאַרק זיין רחמנות אויף די אומגליקליכע ברידער זיינע, אויף די „אייביג פאַרשעמטע", און גאָט אפילו בעט זיי מְחִילָה „פאַר זייער ביטערען, פינסטערען לעבען, פאַר זייער צען מאָל ביטערען פינסטערען טויט", און אינם טאָג פון תַּעֲנִית אין שול קלינגט אין זיינע אויערען גאָטס ווערטער: „דו הערסט? זיי קלאַפּען זיך אין ברוסט ‚אָשַׁמְנוּ', זיי בעטען, איך זאָל זיי פאַרגיבען... צי זינדיגט דען אַ שאָטען אויף די ווענט — אַ שאַרבען אַ צעבראָכענער, אַ טויטער וואָרעם?"... אָבער פאַר אונזער פּאָעט, וועלכער גאַרט צו הערען „אַ גרויסען דונער, וואָס זאָל זיך אָפּרעכנען פאַר אלע דורות, און איינליינגען די וועלט, צערייסען הימלען", — פאַר אים צו־צוזעהן זיין אייגען פאָלק אינם בילד פון אַ צעבראָכענעם שאַרבען, פון אַ טויטען וואָרעם — ווי גרויס דאַרף זיין דער צַעַר, ווי אָנגעזאָפּט מוז ער זיין מיט צאָרן!...

נאָך קיין גאַנצע דריי יאָר זענען נישט איבערגעגאַנגען, זינט די דאָזיגע פייערדיגע פּאָעמע האָט זיך אַרויסגעגאָסען פון דעם פּאָעטס טיפען האַרצען, און אין אַ געוויסער הינזיכט איז עס שוין ווי ניט אין היינטיגע צייטען געשריבען, נאָר כִּמְעַט ווי אַ היסטאָרישע זאַך. „היסטאָריש" איז נישט די שְׁחִיטָה גופא: מיר האָבען ערשט נישט

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main

לאנג גרעסערע שחיטות איבערגעלעבט, און אנשטאט איין שחיטה־שטאט האבען מיר אין די בלוטיגע אקטאבער־טעג פון פאריגען יאר געהאט א סך, א סך „שחיטה־שטעט“, — נאר דאס שענדליכע בילד, וואס דער פאעט שטעלט פאר. אין פיל מקומות האבען אידישע יונגע־לייט שוין זיך נישט באהאלטען אין די לעכער, נאר ווי ווייט מעגליך ארויסגעשטעלט זיך מיט העלדענמוט, ווי אמתע „חשמונאים׳ס יורשים“, קעגען דעם בלוטיגען ווילדען שונא און געראטעוועט דעם כבוד פונם אידישען פאלק. און איצט, אז מיר ווערען לייענען די בייז־צארענדיגע ווערטער פונם פאעט קעגען אונזערע ברידער, וועלען מיר נאר באוואונדערען זיין העכסט־פאעטישע קראפט, און האבען דערביי די נחמה, אז דאס איז געזאגט געווארען אויף פריהער, נישט אויף היינט.

דער „צער“ איז נאך אלץ גרויס, זעהר גרויס, אבער עס קאן שוין נישט זיין דער „צארן“ אויף די אייגענע ברידער...

ניסן, תרס״ו.

י. ח. רבניצקי.

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0005-0007 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

I.

אִין שְׁחִיטָה שְׁטָאט.

„.... פון שטאָל און אײזען, קאַלט און הארט און שטום,
שמיד אויס אַן הארץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!
קום געה אין שחיטה-שטאָט, זאָלסט זעהן מיט דיינע
אויגען,
זאָלסט אָנטאַפּען מיט דיינע אייגענע הענט,
אויף צוימען, סלופּעס, טויערען און ווענט,
אויף שטיינער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,
דאָס שווארץ-פאַרטרוקענט בלוט מיט די געהירען
פון דיינע ברידערס קעפּ און העלזער.
און אומבלאָנזשען זאָלסט דו צווישען חורבות
דורך ווענט צעבראָכענע מיט אויסגעקרימטע טירען,
פאַרביי צעשטירצטע אויוועגס, האַלבע קוימענס,
אָנטבלויסטע שווארצע שטיינער, האַלב-פאַרבּרענטע
ציגעל,
וואו פייער, האַק און אייזען האָבען געכטען

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0006-0009 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אויף דער בלוט-חתונה אַ ווילדען טאַנץ געשפּילט;
און קריך דורך בּוידימער, דורך לעכעריגע דעכער,
און קוק זיך איין אין אַלע שוואַרצע לעכער—
דאָס זענען אָפּ'נע, שוואַרצע, שטומע וואונדען,
וואָס וואַרטען מער אויף קיין רפואָה אין דער וועלט...

אין גאַסען וועסטו געהן, מיט פעדערען פאַרפלייצטע—
דו באָדסט זיך אין אַ טייך, אַ ווייסען טייך,
וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט פון מענשענס בּלוטיגען
שוויס;
דו טרעטסט אויף גאַנצע בּערג צעפליקטע האָב-און-
גוטס—
דאָס זענען גאַנצע לעבּענס, גאַנצע לעבּענס,
צעבּראָכענע אויף אייביג ווי אַ שאַרבען!
דו געהסט, דו לויפסט, דו פלאָנטעסט זיך אין חורבן,
מעש, זילבּער, פוטער, שמות, זייד און אַטלעס,
צעריסענע, צעפליקטע אויף פּיץ-פּיצלעך,
מיט פיס צעטראָטענע שבּתים, ימים-טובים, נדנס,
טליתים, תּפלין, פאַרמעט, שטיקער תּורה,
יריעות הייליגע, קלאָר ווייסע וויקעלעך פון דיין נשמה,
זעה, זעה, זיי וויקלען זיך אַליין אַרום דיין פוס
און קישען דיר די טרעט פון מיסט אַרויס
און ווישען אָפּ פון דיינע שיך דעם שמוּב...—
דו לויפסט? צו ליכט און לופט אַנטלויפסטו?

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0006-0010 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אַנטלויף, אַנטלויף—דער הימעל לאַכט אויס דיר!
די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען,
אַקאַציען, מיט פרישע גרינס-און-ווייס באַצויגען,
ועל'ן סמ'ן דיך מיטן ריח פון בּלוט און בּליטען,
דיין קאָפּ מיט בּלימעלעך און פעדערען באַשיטען,
און שטיקלעך גלאָז פון מיטען גאַס מיט טויזענט גלאַנצען
וועל'ן דיר אַנטקעגען אויף דיין בּייז-וואונדער טאַנצען...
דען גאָט האָט דיר מיט מילדער האַנט געשיינקט אַ
צווילינג:

אַ שחיטה מיט אַ פריהלינג;
דער גאָרטען האָט געבּליהט, די זון געלויכטען—
און דער שוחט האָט געשחט'ן...
דער חלף האָט געגלאַנצט, און פון דער וואונד
האָט בּלוט מיט גאָלד געפליסט...
אַנטלויפסט? באַהאַלטסט זיך אין אַ הויף?—אומזיסט!
אָט איז אַ בּערגעל מיסט!
דאָ האָט מען צוויי געקעפּט: אַ אידען מיט זיין הונט...
אין מיטען הויף האָט נעכטען זיי איין האַק געקעפּט
און היינט האָט זיי אַהער איין שוויין פאַרשלעפּט,
געשנאָרט, געגריבּעלט זיך אין זייער אויסגעמישטען בּלוט.
שאַ, מאָרגען וועט אַ פרישער רעגען קומען
און אָפּשווענקען דאָס בּלוט אין רינשטאָק, ס'זאָל ניט
שרייען
צום הימעל גוואַלד פון מיסט אַרויס, און אפשר

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0007-0011 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען
און זייגט די דערנער אָן בּאַ אַ פּלויט אַ קרומען,
און מאָרגען וועט די זון, ווי היינט, ווי נעכטען,
ווי אַלע טאָג, אַ ליכטיגע אַרויסגעהן
פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,
און שאַ, און שטיל, און גלייך ווי גאָר נישט...

און ווילד, משוגע ווילד, פאַרקריכסטו אויף אַ בּוידעם
און בּלייבּסט דאָרט שטעהן אין פינסטערניש אַליין;
דו פילסט? דאָ שוועבּט נאָך איצט אַרום דער טויט-
שרעק
און פאָכעט מיט אַ קאַלטען שוואַרצען פליגעל
און פרירט די וואָרצלען פון די האָר אין קאָפּ;
און דאָ און דאָרט, פון אַלע שוואַרצע לעכער —
זעה אויגען, אויגען, שטומע אויגען קוקען...
דאָס קוקען די נשמות פון די קדושים,
פאַרוואָגעלטע, פאַרשטויסענע נשמות,
וואָס האָבּען זיך איינאיינעם דאָ אין ווינקעל
צונויפגעפּרעסט דערשראָקענע—און שווייגען...
אָט דאָ האָט זיי די שאַרפע האַק געפונען
און אָט אַהערצו קומען זיי אַ קוק טון,
צום לעצטען מאָל אין זייערע שוואַרץ-אַפּלען
פאַרחתמ'נן פון זייער סוף דעם אָפּשיין,
די גאַנצע שרעק פון זייער טויט דעם ווילדען,

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

די גאַנצע תּוכחה פון זייער וויסטען לעבען...
און ציטערענד, ווי טויבען פאַר דער שחיטה,
דאָ טוליען זיי זיך צו דעם דאַך אינאיינעם
און קוקען לאַנג אויף דיר מיט שטומע אויגען,
וואָס מאָנען נאָר און פרעגען דיך אָחן לשון
און טענ'ן שטומערהייט אַלץ יענע אַלטע טענה,
וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט דערגרייכט צום הימעל
און וועט צום הימעל קיינמאָל ניט דערגרייכען:
„פאַר וואָס, פאַר וואָס? און נאָך אַמאָל פאַר וואָס?...״

און דו פאַררייסט דעם קאָפּ—ניטאָ קיין הימעל!
אַ דאַך, אַ שטומער דאַך, מיט שוואַרצע שינדלען;
אָט הייננט אַ שפּין—געה, פרעג דעם גרינעם שפּין!
ער האָט געזעהן אַלצדינג, ער איז אַן עדות,
איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם,
לאָז ער זשע דיר דערצעהלען אַלע מעשׂות:
אַ מעשׂה פון אַ בויך מיט פעדערען געפּילט,
פון נעז-לעכער מיט נעגעל, קעפּ מיט האַמערס,
פון מענשען נאָכן קוילען קאָפּ-אַראָפּ, ווי גענז,
צום באַלקען פון דעם בוידעם אויפגעהאַנגען,
און פון אַ קינד אַ איינגעשלאָפענם מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענע און טויטע ברוסט אין מיילכען,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגס צעריסען,
אינאיינעם מיט זיין לעצטען שריי אויף צווייען—

אַ האַלבער „מאַ...!" און „מאַמע" ניט געענדיגט...
און נאָך, און נאָך פיל מוראָדיגע מעשות,
וואָס לעבערען דיין קאָפ, וואָס עקבערן דיר דעם מוח
און טויטען דיר אויף אייביג דיין נשמה.
און דו דערשטיקסט אין קעל דיין ווילדען בריל
און שפרינגסט אַראָפ און לויפסט אַרויס אין גאַס—
און נאָך אַמאָל פאַר דיר אַ וועלט ווי נעכטען,
און אומפאַרשעמט גיסט אויס די זון, ווי תמיד,
פאַר יעדער שוועל, פאַר יעדער טיר, איר שפילליכט
און וואַרפט אַרויס איר גאָלד פאַר די חזרים...

נאַר ווייטער געה, אַנטלויף פון ליכט, באַהאַלט זיך,
אין דר׳ערד אַריין פאַרקריך, אין שוואַרצען קעלער,
און פרעס דאָרט אויף דיין שטאָלען האַרץ פאַר וועהטיג:
דו זעהסט? דאָ האָבען אומריינע ערלים
די ריינע טעכטער פון דיין פאָלק געשענדעט.
אויף איינער צען, אויף איינער צען, די מוטער—
דער טאָכטער אין די אויגען, און די טאָכטער—
דער מוטער אין די אויגען, פאַרן קוילען,
בעתן קוילען, נאָכן קוילען... נעם זשע,
בן-אָדם, נעם טאַפ אָן מיט דיינע הענט די פלעקען
פון בלוט מיט עפעס אַנדערש אויף דער קישען,
וואו מיט זיין האַק, וואָס טריפט נאָך וואַרעם בלוט,
האָט זיך אַ ווילדער חזיר-מענש געוואַלגערט...

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0008-0014 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און זעה, בן-אָדם, זעה: אין יענעם ווינקעל,
דאָרט אונטער יענער פּאַס, בּאַ יענעם קאַסטען,
פאַרשטעקט אָהן אָטעם זענען זיך געליגען
חתנים, בּרידער, מענער, זין און טאַטעס
און צוגעקוקט פון זייער לאָך ווי ס'צאַפּלען
און ווארגען זיך מיט אייגען בּלוט און עקעל
די הייליגע, די ריינע, פרומע לייבּער,
געדראָשענע פון טמא'ן גוי און אייזען—
דאָס צוגעקוקט, אין דר'ערד געליגען און געשוויגען,
און ניט די אויגען זיך אַרויסגעריסען,
דעם קאָפּ זיך ניט צעקלאָפּט און ניט אַראָפּ פון זינען...
און אפשר האָט נאָך יעדערער פון זיי בּאַזונדער
פאַר זיך געפּליסטערט שטיל מיט זיינע לעפּצען:
„טה, גאָטעניו, אַ נס, פאַרבּלענד זיי, גאָט, די אויגען,
זיי זאָלען מיך, דיין קנעכט, ניט זעהן..." און נאָכדעם,
ווען איינע האָט זיך יאָ ערוואַכט צום לעבּען,
פון בּלוט און שמוץ אַרויס צום וויסטען לעבּען,
פאַראומרייניגט פאַר זיך, פאַר גאָט, פאַר בּיידע וועלטען—
איז ער, דער מאַן, פון לאָך אַרויסגעקראָכען
צו גאָט אין שול געלאָפען בּענטשען „גומל"
און פרעגען דאָרט בּאַם רב אַ פרומע שאלה:
„צי מעג ער מיט זיין אשה ווייטער לעבּען?..."

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

אַרויס קריך, מענש, קום ווייטער, כ׳וועל דיר ווייזען
באַהעלטענישען — שטאַלען פון חזרים,
און זעה מיט דיינע אויגען אַלע מיסטען,
וואו דיינע ברידער, חשמונאים׳ס יורשים,
די אייניקלעך פון אייביגע קדושים,
אין יעדער לאָך צו דריי מנינים האָבען
אין יענעם שחיטה-טאָג זיך אויסבאַהאַלטען
און גרויס געמאַכט צווישען מיסט מיין נאָמען...
אַנטלאָפען, ווי די מייז, באַהאַלטען זיך, ווי וואַנצען,
און, ווי די הינט, געשטאָרבען... און צו מאָרגענס
איז פון זיין שטוב אַ זון אַרויס און האָט געפונען
אין מיסט זיין טאַטענס פגר... וואָס-זשע וויינסטו,
מענש?
צו וואָס פאַרדעקסטו מיט די הענט דיין פנים?—
קריץ שטאַרקער מיט די ציין און פלאַץ פאַר
וועהטיג!

איצט געה אַראָפ אין טאָל, דאָרט גרינט אַ גאָרטען,
אין גאָרטען שטעהט אַ שטאַל, די טויטע שטאַל;
וואו איינגעשלאָפענע אויף זייערע קרבנות,
טויט-שפורע פון בלוט, וואַמפירען ווילדע—
זעה, ליגען דאָ אין שטאַל צעוואָרפען רעדער
צעבראָכענע, מיט בלוט און מאַרך פאַרשפריצטע,
מיט שפיצען אָפענע און אויסגעשטרעקטע,

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0009-0015 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main
Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0009-0016 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

וי פינגער מערדערשע צו עמיצענס אַ האַלז.
וואַרט אויס, פאַרנאַכט, ווען פייערדיג און בלוטיג
וועט אונטערגעהן אין מעריב-זייט די זון—
זאָלסט דו זיך שטיל אַריינ׳גנב׳ן אין שטאַל—
און ווער פאַרפאַלען דאָרט אין תהום פון שרעק...
אַ שרעק, אַ שרעק! זי שוועבט דאָ אין דער לופטען,
זי רוהט אויף אַלע ווענט, זי איז איינגעפּרעסט אין
שטילקייט...
שאַ, הער זיך איין: סע רירען זיך די רעדער...
דאָס צאַפּלען דאָרט פון אונטען שטיקער איברים,
זיי וואַרפען זיך אין אייגען בלוט און גוססען...
אַ שטילער קרעכץ, אַ כאָרכלען פון אַ האַלז,
אַ ניט דערקווילעטער, אַ לעצטער זיפץ,
אַ צוגעשטיקטער רוף, אַ קריץ פון ציין...—
דאָס אַלעס וואַלגערט זיך דאָ ערגיץ אונטער רעדער,
און שלאָגט זיך אָן די שפּיצען, אָן די העלצער,
און שפּאַרט זיך דורך פון לעכער און פון שפּאַלטען
און בלייבט פאַרגליווערט הייגגען אין דער לופטען,
אַ שוואַרצע חופּה אויף דיין קראַנקען קאָפּ.
אַ וועה, אַ שטומער וועה, אַ צער, אַ גרויסער צער...
יסורים שטומע פּלאַטערען... שאַ, שטילער,
ס׳איז נאָך דאָ עמיצער מיט דיר, ער בלאָנזשעט
מיט צוגעמאַכטע אויגען אין דער פינסטער,
פאַרטיפט אין אָפּגרינדען פון גרויסען אומעט,

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0010-0017 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

שטרעקט אויס פאַר זיך צוויי דאַרע הענט צום
שוואַרצען
מיט שטומע אַנגסטען אָנגעפילטען חלל
און טאַפּט דאָס פינסטערניש מיט בלינדע פינגער,
ניט זוכענדיג קיין אויסוועג פאַר זיין טרויער—
ס'איז ער, ס'איז ער אַליין, דער גרויסער שמערץ-גייסט,
וואָס האָט זיך זעלבסט פאַרשלאָסען דאָ אין תפיסה
און אָהן רחמנות זיך אַליין פאַרמשפּט
אויף אייביגע, אויף גרויסע שטומע ליידען;
און ערגיץ דאָ אין שטאַל, אַרום אייך ביידע,
איז נע-ונד, און שוועבט אַרום און רוהט ניט,
און קאָן פאַר זיך קיין ווינקעל ניט געפינען,
אַ מידע, אַ טויט-מידע, שוואַרצע שכינה.
האַרץ-רייסענד! וויינען וויל זי — און זי קאָן ניט,
כאָטש איין געשריי טון — און זי שווייגט...
שטיל וואַרגט זי זיך מיט אירע טרערען,
פאַרשפּרייט די פליגעל איבער די קדושים,
פאַרלייגט דעם קאָפּ אַרונטער און פאַרגעהט זיך
און וויינט, און וויינט אין זיך אָהן לשון...

— — — — — — — — — — — — — — —

שאַ, געה פּאַמעליך צו, פאַרשליס די טיר
און אויג-אויף-אויג בלייב איבער דאָ מיט איר.
און לאָז זיך אָנזאַפּען אויף אייביג דיין נשמה
מיט אירע שטילע, ברענענדיגע ליידען;

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0010-0018 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און ווען אין דיר וועט אַלעס אָפּשטאַרבּען און שווייגען—
נעם ריר זיי אָן — זיי וועלען אויפלעבּען און ריידען.
און גערה אַוועק, צעטראָג זיי אין דיין שוים
אין אַלע עקען פון דער גאַנצער וועלט
און זוך, נאָר ניט געפין, פאַר זיי קיין נאָמען...

איצט גערה ארויס פון שטאָט, ווען קיינער זעהט
ניט,
און שלייך זיך שטיל, פּאַמעליך צום בית-עלמין,
און שטעל זיך אויף די פרישע קדושימס קברים,
און שטעה, און קוק, און לאָז אַראָפּ די ברעמען—
און ווער פאַרשטיינערט!
דיין הארץ זאָל אויסגעהן, חלש'ן אַ טרער—
נאָר טרוקען, ווי אַ שטיין, אין מדבר בּלייבּט דיין אויג;
און שרייען ווּעסטו וועלען, רייסען קברים,
און ברילען ווי אַן אָקס צום שחיטה-באַנק געבּונדען—
נאָר שטום, ווי די מצבות, בּלייבּסטו שטעהן.
נעם קוק זיי אָן, דאָ זענען זיי די קדושים,
דאָ ליגען זיי געשחט'נע, ווי קעלבּער,
און האָסט פאַר זיי קיין טרער, ווי איך—קיין לוין...
איך בּין אַהער געקומען, טויטע ביינער,
בּאַ אייך מחילה בּעטען: זייט מיר מוחל!
זייט מוחל אייער גאָט, איר אייביגע פאַרשעמטע,
פאַר אייער ביטערן פינסטערן לעבּען זייט מיר מוחל,

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0011-0019 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

פאַר אייער צען מאָל פּיטערן פינסטערן טויט.
אַז איר וועט קומען מאָרגען אונטער מיינע טירען
און אָנקלאַפּען בּאַ מיר און מאָנען לוין—
וועל איך אייך עפענען, קומט זעהט — איך האָבּ נישט!
אַ גאָטס רחמנות איז אויף אייך — נאָר כ'האָבּ נישט!
אַ יורד בּין איך, גלייך מיט אייך פאַראָרימט...
און וועה, און וואונד, און וועה איז אַלע וועלטען!
און לאָזען אַלע הימלען בּרומען פאַר רחמנות!—
אַזעלכע קרבּנות — און אומזיסטע!
אומזיסט אַזוי געלעבּט, אַזוי געשטאָרבּען,
ניט וויסענדיג צו וואָס, פאַר וואָס, פאַר וועם?
אין וואָלקען איינגעהילט איר קאָפּ וועט אייבּיג
מיין אַלטע שכינה וויינען שטיל פאַר בּושה,
און נאַכט אויף נאַכט וועל איך אַראָפּ פון הימעל
בּאַוויינען זיך אויף אייער קבר...
די שאַנד איז זעהר גרויס, און זעהר גרויס דער וועהטיג—
און וואָס איז גרעסער? — זאָג שוין דו, בּן-אדם!
ניין, שווייג בּעסער, און זיי אַ שטומער עדות,
אַז דו האָסט מיך אין אָרימקייט געפונען
און צוגעזעהן מיין עלענד און מיין טרויער.
און געהענדיג צוריק — נעם מיט, בּן-אָדם,
אַ טייל פון צער מיינעם, פון שטילען וועהטיג,
און מיש אים אויס מיט צאָרן-גיפט און וואַרף אים
אין שויס פון די נאָך-לעבּעדיגע מתים...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0011-0020 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

ווילסט געהן צוריק — פאַרקוקסטו זיך אויף גרעזלעך
אַ פרישע יונגע בשורה פון אַ פריהלינג
פילט אָן דיין האַרץ, באַהויכט דיר דיינע אויגען
מיט שטילען באַנג נאָך ווייטען, נייען לעבען,—
ס'איז קברים-גראָז, סע שמעקט מיט טויט, בן-אדם!...
רייס אויס אַ הויפען גראָז, פאַרוואַרף דאָס הינטער
זיך
און זאָג דערביי, צומאַכענדיג די אויגען:
„מיין פאָלק איז אָפגעריסען גראָז — צי קאָן דען
אַן אָפּגעריסענעס נאָך לעבען?...״
און קוק זיך מער ניט אום — אנטלויף פון דאַנען,
צו די נאָך-לעבעדיגע לויף, ס'איז היינט אַ תענית,
און פאַל אַריין צו זיי אין שול, און ווער פאַרפאַלען
אין זייער ברענענדיגען ים פון טרערען...
דו הערסט? יללות, ווילדע, שרעקליכע יללות,
דורך מיילער אָפענע, דורך ציין פאַרקלעמטע,
צערייסען זיך אויף טויזענט לעבעדיגע שטיקער,
פאַרמישען זיך און גיסען זיך צונויף
אין איין פאַרצווייפעלטען און מוראדיגען יאָמער,
וואָס וואַרפט זיך, ווי אַ קראַנקער, אין דער לופטען
אויף קעפ, פאַררויסענע צום פייכטען באַלקען,
אויף פנימער, פאַר ווערהטיג אויסגעקרימטע... —
אַ גרויל, אַ גרויל! אַ פראָסט נעמט דורך דיין לייב!
אַזוי קלאָגט נאָר אַ פאָלק, וואָס איז פאַרלוירען,

2*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0012-0021 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

וואָס אַש און רויך איז זיין נשמה, און אַ מדבר,
אַ וויסטער מדבר, איז זיין האַרץ געוואָרען;
קיין איינציג גרעזעל האַס, קיין קערינדעל נקמה!
דו הערסט? זיי קלאַפּען זיך אין ברוסט „אשמנו!“,
זיי בעטען, איך זאָל זיי די זינד פאַרגיבען...
צי זינדיגט דען אַ שאָטען אויף די ווענט—
אַ שאַרבען אַ צעבראָכענער, אַ טויטער וואָרעם? —
וואָס בעטען זיי? וואָס שטרעקען זיי די הענט?
אַ פויסט וואו איז? וואו איז אַ גרויסער דונער,
וואָס זאָל זיך אָפּרעכנען פאַר אַלע דורות,
און איינלייגען די וועלט, צערייסען הימלען,
מיין שטול, מיין כסא-כבוד, איבערקערען!...

— — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

און הער בן-אדם!
צעשרייט דער חזן זיך באַם עמוד:
„טו, גאָט, פאַר די גע'שחט'נע קרבנות!
פאַר די צדיקים טו, פאַר פרומע זקנים!
פאַר זייגענדיגע קינדער טו, פאַר פּיצלעך קינדער!“
און נאָכשרייען מיט קולי-קולות וועט דער עולם,
אַזוי אַז אַלע ווענט און זיילען פון דעם הויז
מיט דיר אינאיינעם וועלען ציטערן פאַר פחד—

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

וועל איך אויף דיר אַן אַכזר זיין, אַ גרויסער אַכזר —
מיט זיי וועסט דו בּאַ מיר ניט וויינען!
און הויבּט זיך אויף אין דיר אַ בּריל און רייסט זיך—
דערשטיק איך אים צווישען דיינע ציין!
דו זאָלסט דאָס אומגליק ניט ווי זיי פֿאַרשוועכען,
פֿאַרבּלייבּען זאָל דאָס אומבּאַקלאָגט לדורות...
און דיין ניט-אויסגעוויינטע טרער בּאַגראָבּ אין זיך,
אין האַרצען טיף פֿאַרמויער זי, בּוי אויס דאָרט
פֿון האַס, פֿון גרימצאָרען און גאַל פֿאַר איר אַ פֿעסטונג,
און לאָז זי וואַקסען דאָרט אַ שלאַנג אין נעסט,
און זייגען זאָלט איר איינער פֿון דעם צוועיטען,
און תמיד בּלייבּען הונגעריג און דאָרשטיג;
און ווען אַ בּייזער יום-הדין וועט קומען —
צעבּרעך דיין האַרץ, בּאַפֿריי די בּייזע שלאַנג!
און לאָז זי אָפּ ווי אַ פֿאַר׳סמ׳טע פֿייל,
טויט-הונגעריג מיט בּרענענדיגען גיפֿט,
אין מיטען האַרצען פֿון דיין אייגען פֿאָלק...

און מאָרגען געה אַרויס אין גאַס, בּן-אדם,
און זעה: אַ מאַרק, אַ מאַרק פֿון לעבּעדיגען בּראָכוואַרג!
דערשלאָגענע, האַלבּ-טויטע מענשען-ווערים,
צעבּראָכענע און אויסגעקרימטע ריקענס,
פֿאַרוויקעלטע אין שמאַטעס הויט און בּיינער,
מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבּער

צום טויט פאַרמאַטערטע און אײנגעדאַרטע,
אַ הײשירעק, סוף-זומערדיגע פליגען,
בּאַפאַלען טיר און טויער, אַלע פענסטער,
בּאַלאַגערען די שוועלען פון די הײזער
און שטרעקען אויס, געלערענטע צו בּעטלען, קרומע
הענט

מיט אויפגעדעקטע אײטעריגע וואונדען,
און יעדערער שרײט אויס זײן פּעקעל סחורה,
פאַררײסענדיג די לויזע אויגען צו די פענסטער,
ווי קנעכט, ווי הינט געשלאָגענע צום בּעל-הבּית !
אַ גראָשען פאַר אַ וואונד, אַ גראָשען פאַר אַ
וואונד !

אַ גראָשען פאַר אַ טאָכטער אַ געשענדטע !
אַ גראָשען פאַר אַן אַלטען טאַטענס טויט
און פאַר אַ יונגען חופּה-זון אַ קדוש !

צום בּית-הקברות מיט די טאָרבּעס, שלעפּער !
אַהינצו געהט, גראָבּט אויס די װײסע בּײנער
פון אײערע קדושים׳ס פרישע קברים,
שטאָפּט אָן די טאָרבּעס, יעדערער זײן טאָרבּע,
און לאָזט זיך אין דער וועלט אַרײן, און שלעפּט זיך
פון שטאָט צו שטאָט, וואו ערגיץ אַ יריד,
און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער
זינגט הײזיריגע בּעטלערשע נגונים,

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0013-0024 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און רחמים בעט, און שנאָרערט אויס, און שווינדעלט,
ווי ביז אַהער, מיט אייער פלייש און ביין.

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און איצט גענוג, אַנטלויף, דו מענש, אַנטלויף אויף
אייביג !

אין וויסטען מדבר לויף — און ווער משוגע !
צעריים אויף טויזענט שטיקער דיין נשמה
און ווארף ארויס דיין הארץ פאַר ווילדע הינט ;
און לאָז דיין טרער אַראָפּפאַלען אויף הייסע שטיינער
און דיין געשריי זאָל איינשלינגען דער שטורעם...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0014-0025 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

II.

דאָס לעצטע וואָרט.

(נָבִיאִיש)

איך בין צו אייך פון גאָט געשיקט:
ער האָט געזעהן, איר ווערט דערשטיקט;
ער האָט געזעהן, איר פוילט און פאלט,
איר ווערט פון טאָג צו טאָג מער אלט;
און אָפּגעלאָזט האָט זיך די האנט
און אויסגעלאָזט האָט זיך די מאכט—
און גאָט האָט זיך אין אייך דערמאָנט,
און ער האָט מיך צו אייך געבראכט.

און גאָט האָט מיר געזאָגט אזוי:
„צו שווער דער יאָך — איך קאָן ניט מער!..
געה רייס פון זייער הארץ איין ,אוי׳!
שים אוים פון זייער אויג א טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און ביטער

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ,
אזוי — די ערד זאָל טון א ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס".

איך האָב געפאָלגט און בין געגאַנגען,
מיין וועג איז פול געווען מיט שטיינער;
נאָר איין געפיל און איין פאַרלאַנגען
האָט מיך געגליהט אין מיינע ביינער;
איך האָב געפילט, איר זענט בּאַ שלאַנגען...
און מיט אייך, בּאַ אייך — קיינער, קיינער...
מיך האָט געטריבען אייער וועהטיג,
איך האָב געמיינט מיין הילף איז נייטיג.
איך בין געשטראָפט פון גאָט מיט האַרץ:
איך האָב א האַרץ, וואָס קריינקט פאַר יענעם,
וואָס קאָרטשעט זיך פון פרעמדען שמאַרץ
און ווערט פאַרבּרענט פון יעדענס גיהנם...
איך האָב געהערט, עס איז אייך שווער,
האָב איך געמיינט, איר פילט און ווייסט
און וואַרגט זיך שטיל מיט אייער טרער
און זוכט א הילף און בעט א טרייסט, —
און טייער זענען די מינוטען...
„איך געה, איך קום — כ'וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטען,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבּינדען,

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0015-0027 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ׳וועל טרייסטען, בעטען, וויינען, וועקען —
און וועל ניט לאָזען געהן צו גרונד!
איך געה, איך קום — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה;
איך בין געבענשט פון גאָט מיט גייסט —
אייך וועל איך שיינקען מיין נשמה...
איך בין פון גאָט מיט מוט באַשמידט,
וואָס רייסט אויס בערג און ווערט ניט מיד,
וואָס לאָזט מיין רוקען זיך ניט בויגען
און קוקט דעם בייז גלייך אין די אויגען;
און גאָט האָט מיר געשיינקט אַ צונג,
אַ שאַרפען, ווי אַ שאַרפען קלונג, —
אויב איר זענט שטיין — איז זי אַן אייזען,
אויב איר זענט אייזען — איז זי שטאָל...
איך קום, איך וועל זיך נאָר באַווייזען —
און איר וועט אויפשטעהן מיט אַ מאָל!׳...
איצט שטעה איך אונטער אייער טיר —
און אָפּגענומען איז מיין לשון;
עס הייִנגט אַ שווערע נאַכט אויף מיר —
מיין פונק, מיין ליכט איז אויסגעלאָשען.
מיך האָט באַגעגענט שפּאָט און שאַנד,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט —

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0015-0028 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאָכט...

איך האָב שוין מער קיין שפּראַך פאַר
אייך—
פאַר אייך איז פרעמד און טויט גאָטס שפּראַך.
איך האָב געזאָגט איין וואָרט — האָט דאָס
דער ווינט פאַרטראָגען מיט איין בלאָז;
נאָך איינס האָב איך געזאָגט — איז דאָס
געפאַלען, ווי אַ פונק, אויף גראָז—
נאָר טרוקען איז געווען דאָס גראָז
און אויסגעברענט האָט דאָס מיט רעש
און ס'איז דערפון געוואָרען אַש.
האָב איך אַרויסגעלאָזט אַ קול—
האָט דאָס געטראָפען ווי אַ קויל
און ווי אַ דונער דורכגעלאָפען
אין מיטען שיינעם, העלען טאָג
און גלייך אין הארצען אייך געטראָפען—
און אויסגעבראָכען האָט די קלאָג!
און אויסגעשאָסען האָט די טרער!—
נאָר, וועה מיר! פאַלש איז אייער ג'וויין!
ניט קיינער, קיינער גלויבט אים מער,
ניט גאָט, ניט איך, ניט איר אַליין...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1074-1-01-0016-0029 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

בין איך צו אייך אין שמוץ געקראָכען
און אַלע קליידער איינגעריכט,
כ׳האָב מיט די הענט פאַר אייך געבראָכען
און הילף בײַ אייך פאַר אייך געזוכט...
נאָר קיינער קומט צו הילף ניט, קיינער,
און איך בין איינער, איינער, איינער...
מיין תפלה האָט געהערט די וואַנט,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט;
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט!..

נאָר ווייסט, איר אומגליקליכע, ווייסט —
איך האָב ניט מער פאַר אייך קיין טרייסט...
איך האָב אַ וואָרט, אַ שרעקליך וואָרט,
וואָס וועט אייך הויבען פון דעם אָרט;
וואָס וועט דאָס ליכט אייך מאַכען שוואַרץ
און וועט פאַרסמ׳ען אייך דאָס האַרץ,
אין מויל פאַרגיפטען אייך דעם ביסען
און ביטער מאַכען אייך דאָס ברויט,
דאָס לעבען וועט דאָס אייך פאַרמיאוס׳ען
און וועט ניט געבען אייך דעם טויט...
ניטאָ פאַר אייך קיין וואָרט נחמה!
איך האָב פאַרברענט שוין מיין נשמה
און האָב מיין בונד מיט אייך צעריסען...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

צעבראָכען ליגט אין דר׳ערד מיין מוט—
איך וועל אויף אייך מיין גאַל אויסגיסען
און וועל באַשפּייען אייך מיט בלוט...

און גאָט האָט מיר געזאָגט אזוי:
„דאָס לעצטע מאָל שריי אויס אַן ,אוי׳!
און גיב אַ קרעכץ צום לעצטען מאָל,
אַז ציטערען זאָל באַרג און טאָל;
און נעם זיך אָן מיט גאַל און זאָג:
הערט, טויבע, הערט!
עס געהט אַ טאָג,
איך לאָז אַרויס אַ זון פון רעכט
און וועל די וועלט מיט ליכט באַגיסען—
נאָר איר אַליין וועט בלייבען קנעכט
און וועט קיין טראָפּען ליכט געניסען...
און בלינדערהייט, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אַרומלויפען פאַרסמט
אַהין, אַהער, פאַר טויזענט מייל,
און בעטען, חלש׳ען אַ שטראַל...
נאָר אייך באַגעגענט אַ געלעכטער,
וואוהין איר קומט, האָט איר פאַרזאַמט״...

איך שליס אויף אוצרות לעבען, מאַכט,
און ימים פרייד וועל איך צעגיבען—

נאָר איר אליין וועט זיין פארשמאכט
און אייער קוואל וועל איך באטריבען;
און טרוקענע, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אין פרעמדע טירען קלאפען,
מיטן פנים צו דער ערד צופאלען
און איבער פרעמדע קוואלען קניען
און דאַרשטיג אייער האלז אויסציהען
און בעטען, חלש'ן — א טראָפען...
נאָר אייך באגעגנט א געלעכטער,
פאר אייך פארשלאָסען אלע קוואלען.

איך שיק אראָפ א מילדען גייסט,
וואָס פרישט ווי טוי פון גאָט און ווייזט
א נייעם וועג צו נייע הימלען—
נאָר איר וועט טרוקען זיין, ווי שטרוי,
און ניט אויף אייך וועט פאלען טוי,
איר? — איר וועט אייביג פוילען, שימלען.
און אויב ס'איז נאָך פון פריהער געבליבען
א פונק פון גייסט, געפיל און גלויבען,
אן ערנסטער זיפץ, א הייסע טרער — —
וועל איך דאָס איינציגווייז אָפרויבען.
און אייער הארץ וועט בלייבען לער
אָהן טעם, אָהן ריח, אָהן לייב און לעבען...

און וויסט וועט ווערען אייער צעלט,
און אומשלעפּען וועט איר זיך מידע,
ווילד-פרעמדע אויף אַ פרעמדער וועלט
און בעטלער אויף אַ רייכער סעודה,
און שטעהענדיג בּאַ פרעמדע שוועלען,
וועט איר די וואונדען זיך אויפדעקען
און וועט פּאַר פרעמדע זיי אויסשטעלען,
אַ ציטערדיגע האַנט אויסשטרעקען
און בּעטען הילף אויף בּעטלער-לשון—
נאָר אויסבּעטלען וועט איר פּאַר געלט,
און לעבּען וועט איר פּאַר אַ גראָשען...

און שווער וועט אייך דאָס לעבּען ווערען—
אַ לאַנגע נאַכט און ניט איין שטערען...
און אייער קרעכץ פּאַרטראָגט דער ווינט
און אייער קול וויל גאָט ניט הערען...
און שרעקליך גרויס וועט זיין די נויט,
ווי גרויס און שרעקליך איז די זינד;
און איר וועט חלש'ן דעם טויט
און בּיינקען וועט איר נאָכן לעבּען...
נאָר גאָט וועט אייך ניט בּיידע געבּען...
און שרעקליך וועה וועט זיין דער שמאַרץ...
אַפילו אייער אייגען הארץ
וועט אייער אייגען מויל ניט גלויבּען...

איר וועט זיך פּרובען הויבען, הויבען—
אַן אַטעם טון — און וועט ניט קאָנען.
דאָס איז אַ קבר, נאָר באַגראָבען
זענט איר דאָרט לעבעדיגערהייט...
דאָס איז אַ פייערדיגער גיהנם,
וואָס וועט קיין ענדע קיין מאָל האָבען—
נאָר ס'איז אַ גיהנם אָהן אַ טויט...

און גאָט זאָגט מיר:
„איצט געה אַראָפּ
צום טעפּערס הויז און קויף אַ טאָפּ,
און טו אַ וואָרף, און זאָג דערביי
שטאַרק הויך, אַז יעדערער זאָל הערען:
‚אַזוי וועט איר צעבראָכען ווערען!'
און רייד ניט מער, ניט וויין, ניט שריי,
בויג אָן דעם קאָפּ און ווער פאַרשטומט — —
עס געהט דער טאָג, ער קומט, ער קומט"...

31/27

כ ל ל ־ ב י ב ל י אָ ט ע ק

מיט דער סעריע איז דער פאַרלאַג אויסן צו געבן דעם אידישן לעזער סיי פון דער שיינער ליטעראַטור (אָריגינעל־אידישע און איבערזעצונגען), סיי פּאָפּולער געשריבענע ביכער אויף אַלע געביטן פון דער וויסנשאַפט. דער פאַרלאַג וועט זיך באַמיהען צו ברייגנען דאָס בעסטע און אויסגעקליבנסטע פון בעלעטריסטיק און וויסנשאַפטליכער ליטעראַטור אין אַ פּאַסיגער שיינער פאָרם, אין אַ איינהייטליכן פאָרמאַט און, לויט די פרייזן, נאָנטבאַר פאַרן ברייטן עולם.

ד י ע ר ש ט ע פ ע ר צ ע ן ב י כ ע ר :

1) ח. נ. ביאַליק: צער און צאָרן
2-3) א. נ. גנעסין: מעשה אָטעלאָ און סאַמואיל סאַמואילאָוויטש
4) ה. ד. נאָמבערג: אין אַ פּוילישער ישיבה
5) צבי הירשקאַן: ניט הינטער אַ פּלויט
6) ערנסט מאַך: צו וואָס האַט אַ מענש צוויי אויגן
7) מ. ווישניצער: די אידישע צעכן אין פּוילן און ליטע
8-9) יו. וואַגנער: מעשיות וועגן פייער און ליכטיגקייט
10) נ. פלאָבער: העראָדיאַס
11) ריקאַרדאָ הוך: דער אידישער קבר
12) דער נר צדק פון שלעזיע
13-14) יו. וואַגנער: מעשיות וועגן ערד

..